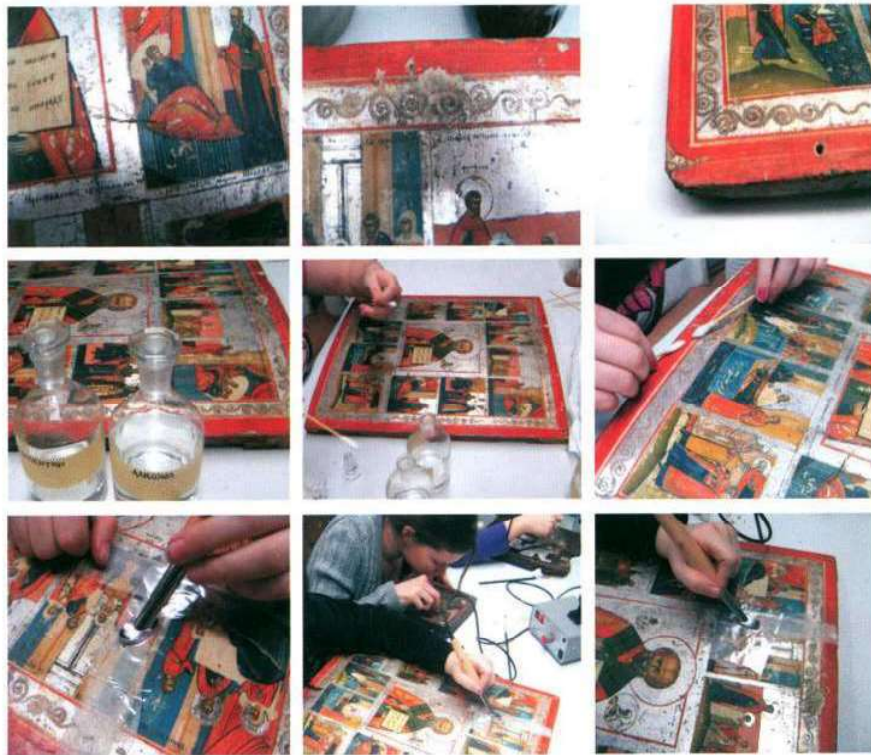


# Ж И В О П И С

годишњак Високе школе Српске Православне Цркве  
за уметности и конзервацију · година 4 · Београд 2010



ЕПИСКОП др ЈОВАН (ПУРИЋ) · ЖЕЉКО ЂУРИЋ · ЗОРАН ЂУРОВИЋ  
ИВИЦА ЧАИРОВИЋ · ДРАГАН МАРКОВИЋ · БОЈАН ТОМИЋ  
ГОРАН ЈАНИЋИЈЕВИЋ · ТОДОР МИТРОВИЋ · МИРОСЛАВ  
СТАНОЈЛОВИЋ · ДРАГАНА РОГИЋ · СТЕВАН МАРКОВИЋ  
МАЈА ФРАНКОВИЋ · ДАРКО ДЕСПОТОВИЋ · ЖЕЉКА МИХАЈЛОВИЋ  
ЈЕЛЕНА ИВАНИШЕВИЋ · МАЈА ЈОКМАНОВИЋ · ГОРАН ЈОВИЋ

Ж И В О П И С

4

Београд 2010

# Ж И В О П И С

Годишњак Академије - Високе школе  
Српске православне Цркве за уметности и конзервацију

Број 4  
2010. година

Излази једанпут годишње на крају академске године (јун)

Издавач / Editor:

Академија – Висока школа Српске Православне Цркве за уметности и конзервацију,  
Краља Петра 2, Београд, Србија / Academy of Serbian Orthodox Church for Fine Arts  
and Conservation, Kralja Petra 2, Belgrade, Serbia – електронска пошта:  
akademija@spsc.rs; akademijaspc@gmail.com  
Електронско издање: [www.akademijaspc.edu.rs](http://www.akademijaspc.edu.rs)

За издавача / For Editor

Протојереј ставрофор др Радомир Поповић

Уредник / Editor in chief

Јереј мр Жељко Ђурић

Технички уредник / Art editor

Мр Тодор Митровић

Уреднички одбор / Editorial Board

Јереј др Џон Бер, декан Академије Светог Владимира, Њујорк (Fr John Behr, New York)  
Јерођакон др Пантелејмон Манусакис, Факултет Часног Крста, Бостон  
(Panteleimon Manoussakis, Boston)

Протојереј др Николај Озољин, Институт Светог Сергија, Париз  
(Atchipètre Nicolas Ozoline, Paris)

Епископ браничевски Г. др Игњатије

Епископ диоцлјски Г. Јован

др Радомир Поповић

др Ђорђе Јанковић

др Светлана Пејић

др Драган Марковић

др Предраг Ристић

мр Јован Пангић

Секретар издавача / Secretary

Ђакон Ивица Чаировић

Превод на руски језик / Translations (Russian)

Ања Водинец

Превод на енглески језик / Translations (English)

АЛФА агенција - Београд

Техничка обрада / Technical processing

дипл. инж. Слободан Павловић

Штампа / Print

NEWPRESS, Смедерево

Тираж (Print run)

500

Благодаримо Министарству вера Владе Републике Србије што је помогло да овај  
број годишњака Академије - Високе школе Српске православне Цркве за  
уметности и конзервацију буде штампан

ISSN 1452-8908

Садржај

Студије

7

**Епископ др Јован (Ђурић)**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Тајна иконе Христа

9

**Јереј мр Жељко Ђурић**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Богословље иконе

23

**Јереј мр Зоран Ђуровић**

Институт Avgustinianum, Рим  
Иринеј Лионски о иконама

31

**Епископ др Јован (Ђурић)**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Теологија појања

51

**Ђакон Ивица Чаировић**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Крст у англо-саксонској и келтској уметности

61

**Др Драган М. Марковић**

Факултет за примењену екологију "Футура",  
Универзитет Сингидунум Београд  
Спектри атома и молекула

71

**Мр Бојан Томић**

Мултидисциплинарне студије, Универзитет у Београду  
Савремене хемијске и физичке аналитичке методе  
у студијама уметничких материјала (развој  
мултидисциплинарности у 2009. години)

83

**Црквене уметности**

107

**Горан Јанићијевић**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Да ли је живопис примењена уметност?

109

**Горан Јанићијевић**

Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд  
Да ли сликарство виминацијумских гробница  
припада првено-зеленом линеарном стилу

117

<b>Тодор Митровић</b> Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд Тело као знак	131
<i>Обнова и чување</i>	157
<b>мр Мирослав Станојловић</b> Републички завод за заштиту споменика културе, Београд Нова сазнања о консолидантима који могу бити употребљени у заштити зидног сликарства	159
<b>мр Драгана Рогоћ, Стеван Марковић</b> Археолошки институт САНУ и Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд Реконструкција античког зидног сликарства са локалитета Над Клепечком, <i>Viminacium</i>	175
<b>мр Драгана Рогоћ</b> Археолошки институт САНУ, Београд Проблематика одлепљивања подлепљених слика	187
<b>Маја Франковић</b> Централни институт за конзервацију, Београд Подлоге у конзервацији дислоцираних мозаика	201
<b>Дарко Деспотовић</b> Матица Српска, Нови Сад Опис затеченог стања, конзерваторска испитивања и конзерваторско реставраторски третман слике на платну „Портрет племића из куће Хабзбург“ непознатог страног портретисте XVIII века	233
<b>Жељка Михајловић</b> Висока школа СПЦ за уметности и конзервацију, Београд Методe консолидације слика на платну	251
<b>Јелена Иванишевић</b> Народни музеј, Београд Примери реконструкције бојених слојева и подлоге	285

<b>Маја Јокмановић</b> Матица Српска, Нови Сад Конзерваторска испитивања и конзерваторско- реставраторски третман иконе на дрвету на примеру иконе Арсенија Теодоровића	311
<b>Леонид Александрович Успенски</b> Дијалог о икони	331
<i>Прикази</i>	343
<b>мр Тодор Митровић</b> приказ књиге: Charles Barber, <i>Figure and Likeness; On the Limits of Representation in Byzantine Iconoclasm</i> , Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2002.	345
<b>Ђакон Ивица Чаировић</b> „Фајумски портрети“ Милана Туцовића	355
<b>Проф. др Милка Чанак-Медић и Аника Сковран</b> Трослов о конзерваторском делу мр Јована Панћића	357
<b>Ђакон Ивица Чаировић</b> Острошки трослов о Јовану Златоусту	365
<b>Мр Горан Јовић</b> Морнари Неба	371
<i>Летопис</i>	379
Летопис.	381
Самовредновање	389
Упутства ауторима	395
Упутство за рецензенте	401
<i>Ликовни прилози</i>	405

## РЕКОНСТРУКЦИЈА АНТИЧЕСКОГО НАСТЕННОГО ХУДОЖЕСТВА НА МЕСТЕ НАД КЛЕПЕЧКОМ, VIMINACIUM

Мг Драгана Рогич

Археологически институт САНУ, Белград

Стеван Марковић

Академија СПЦ искуства и сохраниња, Белград

В римском городе Виминациуме настенное искусство было сильно представлено. Об этом говорят данные как хорошо сохраненного, так и фрагментированного настенного искусства. Эту картину дополняют фрагменты настенного искусства на месте Над Клепечком. Детальным анализом этих фрагментов и изучением аналогии можем предположить как эта фреска выглядела. Такая геометрическая схема была представлена на фресках и мозаиках с первого века и до палеовизантийского периода.

Самый большой фрагмент (рис.1) был ключ этой реконструкции, с учетом , что предоставляет хорошую часть информации о системе рисования этой геометрической схемы. На основании меры, которые можно взять с фрагментов на рис.1, сделано главное решение для реконструкции. Рисованием главного решения ( в AutoCAD-е) и раскладыванием этой схемы можно сделать вывод, что это касается двух схем октагона, которые пересекаются в средних точках октагона. Цвета, которые переплетены это желтый и зеленый ( на белом фоне), что дает иллюзионистический эффект ( желтый выбивает в первый план, что дает впечатление глубины).

Живопис 4, (2010) 187-199

## ПРОБЛЕМАТИКА ОДЛЕПЛИВАЊА ПОДЛЕПЉЕНИХ СЛИКА

мр Драгана Рогич

Археолошки институт САНУ, Београд

Драгана Рогич

Ел.пошта: [rogic.dragana@gmail.com](mailto:rogic.dragana@gmail.com)

Прегледни рад

Примљен: 9. март 2010. године

Прихваћен: 25. мај 2010. године

### Апстракт

Као лепкови за подлепљивање слика, у оквиру традиције европских атељеа, користили су се лепкови биљног порекла растворљиви у води, касније смесе воска и смоле, а данас се све више користе синтетички лепкови. Како лепкови временом постају тешки, ломљиви, и губе своја првобитна својства, слике се морају поново подлепити. Примери одлепљивања подлепљених платна у раду, показују особине коришћених атхезива, њихову снагу и реверзибилност. Од лепкова проучавани су: Plextol B500 и Klucel GF; смеса воска и смоле; BEVA 371.

Кључне речи: подлепљивање, одлепљивање, лепкови, растварачи, слике на платну.

Рентоалажа, подлепљивање или дублирање, је конзерваторски поступак код слика на платну, који подразумева подлепљивање оригиналног платна новим, уз помоћ неког лепка. Ослабљено оригинално платно, овим процесом добија нови носилац.

Подлепљивања са туткалом, лепљивим пастама, оловном белом, воском и смолом су проучене. Неке методе су престале да се користе, неке су још увек у употреби, мада се данас све више користе синтетички лепкови.

Подлепљена платна треба уклонити уколико су изгубила своју функцију, ако су деформисана, пропала, или уколико је урађена лоша рентоалажа. Пре процеса скидања старе рентоалаже препоручљиво је урадити фејсинг, јер он превентивно стабилизује расцепе и оштећења бојеног слоја.

Уклањање платна са полеђине слике може се вршити на више начина. Код слика малих димензија, платно треба скидати од угла, дијагонално. Уклањање платна код слика већих димензија врши се у тракама–смицањем. Због лакшег уклањања подлепљеног платна могу се користити маказе или слалпел. Сlike подлепљене воденим лепковима, могу се третирати у столу са ниским притиском<sup>1</sup>.

Лепљиве смесе воска и смола, или синтетичке смоле, могу да се омекшају растварачима, или растварајућим пастама и уклоне механички скалпелом. Треба да се избегне продирање хемијских средстава у структуру платна, због чега је добро користити пасте. Восак може постепено да се загрева и уклања скалпелом, уз коришћење топлог вакум стола, или стола са ниским притиском<sup>2</sup>.

За уклањање остатака воска Бергер препоручује пасту од пшеничног штирка - Wheat starch paste<sup>3</sup>. Добар начин за уклањање старог лепка је танка паста од Klucel J и метил целулозе у води и изопропил алкохолу<sup>4</sup>. Такође се користи Klucel M са растварајућом

1 Наске Bent, 263, 1983.

2 Knut Nicolaus, 95, 1999.

3 [www.art.nl/journal/journal.aspx](http://www.art.nl/journal/journal.aspx)

4 Klucel J микстура за уклањање старе пасте, састоји се од 10 тежинских делова Klucel J, 50-60 делова воде и 30-40 делова етанола (може да буде и изопропил алкохол). Микстуру треба припремати хладну. Воду и метанол треба држати у фриџидеру 2-3 сата. Раствор треба ставити у посуду и мешати, постепено треба додавати Klucel J, да би се разбио сваки груменчић. Добро је да микстура стоји преко ноћи, да би се грануле Klucel а у потпуности раствориле. Микстура треба да буде чиста и желирана. Klucel има дејство детерџента, и треба га користити

микстуrom од: white spirit-а и изопропанолу, у пропорцији 1:3, или толуолу и етанолу у размери 3:2. Такође може да се користи мешавина етилгликола у бензину<sup>5</sup>. Паста треба да се нанесе танко у малим површинама. Површину треба покрити да микстура не испари брзо, после деловања уклања се скалпелом. Да би се восак и смола са платна што боље уклонили, третман може да се ради на столу са ниским притиском. Користе се два упијајућа материјала различите дебљине, дебљи се поставља испод, а тањи на слику. Тањи материјал се танко премазује растварајућом пастом. Сто са ниским притиском треба да се загреје до 30°C<sup>6</sup>.

Скидање остатака оловно беле уљане боје која се некада користила као лепак за подлепљивање, представља велику тешкоћу. Из тог разлога овај метод се више не користи, јер има иреверзибилан карактер<sup>7</sup>.

Остаци лепка синтетичких смола се уклањају растварачима и скалпелом. Избор растварача зависи од типа лепка, што се може утврдити лабораторијским испитивањима. Многе синтетичке смоле су растворљиве само са поларним растварачима<sup>8</sup>.

Одстрањивање старог лепка је веома тежак посао. Полеђина платна никада не сме да се шмиргла, јер такав поступак сече и уништава влакна. Сваким новим уклањањем лепка са полеђине слике слика се делимично оштећује.

искључиво за уклањање водено-растворљивих супстанци од материјала осетљивих на воду. Може се додати и Beva 371 у толуену (5-8%). Ова комбинација обезбеђује потребну влагу за мекани гваш, казеин..., без мењања његовог обојења, док Beva обезбеђује пријањање. Ова рецептура је коришћена за водене боје и гваш.

5 Knut Nicolaus, 95, 1999.

6 Knut Nicolaus, 95, 1999.

7 Wolters Christian, 158, 1960.

8 Поларни растварачи растварају поларна једињења, а неполарни неполарна. Јако поларна једињења као што су не органске соли или шећери растварају се у веома поларним растварачима као што је вода. Јако чврста не поларна једињења као што су уље и восак, растварају се са растварачима као што је хексан. Вода и хексан или сирће и уље не могу да се мешају и брзо се раздвајају у два слоја чак и после доброг мућкања

### Примери из праксе:

#### 1. Назив слике: Авгаров убрус

*Техника:* јајчана темпера

*Димензије:* 35x51

*Година:* 2004.

**Стање слике пре радова:** Ова слика представља студентску вежбу, где је изведена метода подлепљивања на хладно помоћу три рама (тзв. тачкаста метода).

#### Фазе рада:

1. Полеђина слике је прво очишћена уз помоћ усивача.
2. Исправљање слике у хладном вакум столу
3. а) Затегнуто је ново платно на рам А. По правилу, платно треба да буде синтетичко, а пошто такво нисмо имали, одлучили смо да користимо памучно платно да би извели ову пробу. На новом платну исцртане су димензије слике. Залепљена је лепљива трака на спољну и унутрашњу ивицу платна, чиме смо добили слободан део на који је требало нанети лепак.
  - б) На рам Б је затегнута пластична мрежица. На њој су исцртане димензије слике. Трбало је водити рачуна да рам Б улази у рам А и да се поклапају димензије слике. На мрежицу је такође залепљена лепљива трака, исто као на новом платну.
  - в) Лепак: 3 dl Plextol-a и 3 gr Klucel-a, лепак је умућен миксером уз постепено додавање Klucel-a;
  - г) Рам Б је стављен у рам А, тако да су се исцртане ивице поклопиле. Преко мрежице је нанесен лепак пластичном шпактлицом. Мрежица омогућава тачкасто наношење адхезива. Када је подигнут рам Б, на раму А је остао тачкасто нанесен лепак, на који је постављена слика лицем на горе. Рамови са сликом су стављени у suction сто, прекривени мелинексом и стављени су пола сата на -50 , колико је потребно да се слика залепи. После 24 часа изрезана је средина платна до унутрашњих ивица слике. На тај начин слика је само својим ивицама залепљена на ново платно.
  - д) Подлепљивање: ново платно је напето на рам Ц. У рам Ц

је стављен рам А, а у њега рам Б (мрежица). Овог пута се лепак кроз мрежицу наносио на полеђину слике. Рамови су прекривени мелинекс фолијом. Слика је у suction столу и остављена је на - 50 mbara пола сата. На раму А исечене су ивице платна, тако да је слика остала на раму Ц. Као лепак коришћен је Plextol B500 и Klucel GF. Plextol B500 је кополимер акрилата и метакрилата, ова водена емулзија има могућност да влагом изазове деформације бојеног слоја и платненог носиоца. Ова појава се спречава додавањем 3-5% Klucel GF, који има одличну везивну моћ и отпоран је на климатске промене. Klucel GF– хидрокси пропил целулоза, бубрењем везује воду садржану у лепку.

ђ) Одлепљивање подлепљеног платна.



Слика 1. Одлепљивање подлепљеног платна тзв. тачкастом методом

На овом примеру успешно је демонстрирано подлепљивање уз примену стола са ниским притиском и перфорираном површином, а такође је приказано и одлепљивање дублираног платна након два месеца. Може се закључити да је ова метода потпуно реверзибилна. Поред свих добрих карактеристика, она не може да стабилизује нека озбиљнија оштећења слике.

**2. Назив слике:** св. Димитрије**Техника:** уље на платну**Димензије:** 54,5 x 67 cm**Година:** Крај деветнаестог века**Стање слике пре радова:** Рам је био без кајлова, фиксира-

Слика 2. Слика подлепљена воском и смолом

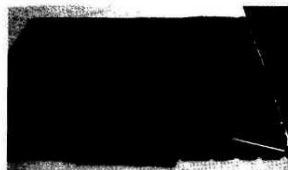
**Фазе рада:**

Слика је скинута са украсног рама. Скинута је ранија рентоалажа, платно је уклоњено у тракама. Остаци воска и смоле уклањани су механичким путем – скалпелом и медицинским бензином.

Зашивање расцепа и убацивање инсерата рађено је Primal<sup>9</sup> ом, који је наносен четкицом. Слика је поново подлепљена, процес подлепљивања извршен је у топлој вакум столу. Полеђина платна није третирана лепком, а између оригиналног платна и новог постављен је ламинат од мелинекса (мелинекс је и са једне и са друге стране премазан слојем BEVA 371<sup>10</sup>, која се сушила 24 сата).

9 Primal - акрилна емулзија

10 BEVA - Микстура базирана на етилен – винил ацетат кополимеру. Восак се добија из микрокрстала петролеја, а природна смола заме-



Слика 3 уклањање платна у тракама



Слика 4 Уклањање остатака воска и смоле скалпелом

Скидање старе рентоалаже је било неопходно јер је она сама већ почела да се одваја на појединим местима. Старе плombe су морале да се уклоне, јер су направиле озбиљне деформације платненог носиоца. Метода подлепљивања са BEVA 371 и ламинатом је одабрана, јер је платно и поред низа механичких оштећења било у релативно добром стању. Овакво подлепљивање није унело лепак у слојеве слике, већ је направило чичак везу, а уједно обезбедило слици нови носилац.

**Пробе подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371**

Изведене су једноставне пробе подлепљивања и одлепљивања препарираних примера платна, димензија: 30x12 cm. Полеђине препарираних платна премазане су разређеним лепком једном, или два пута. Изведена је и проба где је само ново платно премазано са BEVA 371, а оригинално је без лепка. Подлепљивања су изведена јачим и слабијим лепком у размери; BEVA 371 : WS<sup>11</sup> 1:1, BEVA 371: WS 1:2. Примери су подлепљени новим платном, силиконира-

њена је синтетичком. Обојеност воска и смоле била је разлог за стварање Бева. Бева је безбојан и транспарентан лепак, могуће га је применити на порозним материјалима без импрегнације. Отпоран је на жућење, даје добро пријањање, растворљив је у ниским петролејским растварачима, захтева затворено грејање, топлоту и притисак за добру везу. Може да се користи са или без импрегнације. BEVA 371 се користи за подлепљивање слика на платну, са или без међуслоја и за подлепљивање ивица, такође се користи у конзервацији текстила. Активира се на температури од 62-65°C. Раствара се у толуену, white spiritu, бензину. Од ацетона BEVA бубри и губи лепљивост, али није растворљива у њему, као ни у алкохолу.

11 WS – White Spirit (Вајт спирит).



ним *Mylar*-ом и *Melinex*-ом. Ове пробе су вршене како би се дошло до закључка о практичној употребљивости BEVA 371, њеној чврстоћи, отпорности на одлепљивање и реаговању са различитим подлогама. BEVA 371 је изабрана као лепак јер се све више користи у конзерваторским атељеима. Платна су спојена топлим пеглом, која је деловала око 3 минута. Овај метод је изабран како би се доказало да слике које се подлепљују BEVA 371 могу да се споје веома кратким и благим деловањем топлоте.

**1. Проба подлепљивања и одлепљивања BEVA 371 и силиконираним Mylar-ом**

Оригинално платно премазано је; BEVA 371 : WS у пазмери 1:1, један пут; силиконирани милар премазан је такође једном. Оваква веза је веома слаба, Mylar<sup>12</sup> може да се одлепи у једном потезу, без икаквог напора, при благом увијању платна нови носилац се одлепљује. Сав атхезив при том остаје на полеђини оригиналног платна, који се при том може уклонити само растварачем и загревањем.

**2. Проба подлепљивања и одлепљивања BEVA 371 и Melinex-ом**

Оригинално платно премазано је; BEVA 371 : WS - 1:1, један пут; Melinex : BEVA 371 : WS 1:1, један пут. Веза је јака и веома флексибилна, јер се при савијању и увијању мелинекс увија са платном. Оваква подлепљивања могу да се уклоне једино топлотом, адхезив при том остаје и на платну и на одлепљеном Melinex - у.

**3. Проба подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371 и новим платном**

Оригинално платно премазано је; BEVA 371 : WS 1:1, један пут; ново платно: BEVA 371 : WS 1:1, један пут; Ова веза је доста јака, платно се ипак може уклонити смицањем. Атхезив при том остаје на полеђини оригиналног платна и на лицу новог платна.

**4. Проба подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371 и новим платном**

Оригинално платно премазано је; BEVA 371 : WS - 1:1, један пут; ново платно : BEVA 371 : WS 1:1; два пута; Ова веза је

<sup>12</sup> Mylar и Melinex- веома су отпорни, провидни полиестерски филмови-фолије. Отпорни на уља и масноће, изражавају температуру од -70 до 150°C. Могу бити различите дебљине од 1-5 милиметара.

доста јака, али платно се ипак може уклонити смицањем. Атхезив при том остаје на полеђини оригиналног платна и новог платна.

**5. Проба подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371 и новим платном**

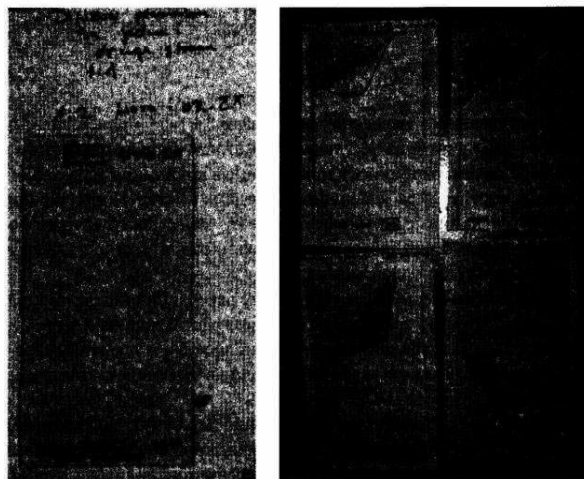
Оригинално платно премазано BEVA 371 : WS 1:1, 1x; ново платно BEVA 371 : WS 1:1, два пута; Ова веза је доста јака, платно се може уклонити смицањем. Атхезив при том остаје на полеђини оригиналног платна и новог платна.

**6. Проба подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371 и новим платном**

Оригинално платно није третирано атхезивом; ново платно третирано је BEVA 371 : WS 1:2, један пут; Ова веза и поред мале количине лепка ипак има задовољавајућу чврстоћу, а платно се може уклонити смицањем.

**7. Проба подлепљивања и одлепљивања са BEVA 371, новим платном и ламинатом од силиконираниог милара**

Оригинално платно премазано BEVA 371 : WS 1:2, два пута;



Сл. 5 и 6 На сликама се виде примери платна подлепљени икеа BEVA 371 и њихово одлепљивање.

ново платно BEVA 371 : WS 1:2, два пута. Силиконирани милар је премазан са једне и са друге стране BEVA 371-1:1; Mylar 1x. BEVA 371 је при деловању топлотом продрла на полеђину новог платна. Оваква веза је слаба, јер се увијањем подлепљено платно одлепљује. Сав лепак остаје на платни-ма, а Mylar остаје апсолутно чист, без трагова лепка

Описани примери показују да добра веза може да се оствари коришћењем слабијег лепка у танком слоју, а да боља чврстоћа може да се оствари бројем премаза лепка и концентрованијом BEVA 371. Слике са натписима се сасвим поуздано могу подлепти на Melinex. Остаци BEVA 371 могу да се уклоне само раствара-рачем и загревањем. Уколико се BEVA 371 наноси у више слојева постоји могућност да дође до пробијања адхезива на полсјину подлепљеног платна. Да би се слика подлепила BEVA 371 није потребно користити високе температуре. Сва подлепљена платна су одлепљена после шест месеци. Да ли би се платна овако лако одлепила и после неколико година остаје да видимо на неким дру-гим тестирањима.

### Закључак

Проучавањем наведених лепкова и метода подлепљивања може се закључити да је „тачкаста метода“ најреверзибилнија. Такође се на реверзибилност може утицати количином нанесеног лепка. У поређењу са класичним методама конзервације, suction технологија нам даје могућности које су мање деструктивне по слику, а притом омогућавају бржи и лакши рад, и када је у питању подлепљивање, а и одлепљивање.

За већину материјала се тврди да су реверзибилни, али то није увек случај. Некада треба користити јаке раствараче који могу да оштете слику. И природни и синтетички лепкови могу да проузрокују оштећења, уколико је метод подлепљивања неадекватно изведе-ден.

Радикалне интервенције се све више искључују из употребе, а минималне интервенције заузимају примарно место у конзервацији, са нагласком на превентивне мере и контролисане услове чувања. Потпуно реверзибилни лепкови и консолиданти не

постоје, а веома оштећене слике без њих некада није могуће ста-билизовати.

### Литература

- Berger, A Gustav, with Russell, H. William, *Conservation of paintings*, London, 2000.
- Knut, Nikolaus, *The Restoration of Paintings*, Kōneman, Cologne, 1999.
- Пантић, Јован, *Консолидација платнених носилаца*, 25-42, Структурална конзервација слика на платну, Галерија Матице српске, Нови Сад, 2006..
- Hacke, Bent, *Über die Entwicklung und die Möglichkeiten Des Niederdruckapparates*, Maltechnik Restauro 4, 1983, 257-268.
- Wolters, Christian, *The care of paintings: Fabric suport*, 135-171. Museum, Vol. XII/No. 3, 1960. [www.art.nl/journal/journal.aspx](http://www.art.nl/journal/journal.aspx)

## PROBLEMS OF DEGLUING OF PASTED IMAGES

**Dragana Rogić, Mth**

Archaeological Institute of SANU, Belgrade

By study of given glues and method of pasting, one can deduce that the "spot method" is the most reversible one. Also, the reversibility may be induced by the proper amount of glue used. In comparison with the classic method of conservation, the suction technology offers us possibilities that are less destructive to the image, and at the same time facilitate quicker and easier work, when it comes to either pasting or ungluing.

Most materials are said to be reversible, but that is not always the case. Sometimes they need strong solvents that might damage the image. Either natural or synthetic glues may cause damage if the method of pasting is exercised inadequately.

Radical interventions are getting less application, and minimal interventions take the primary position in conservation, with emphasis given to measures of prevention and controlled storage conditions. Fully reversible glues and fixers do not exist, while paintings that are severely damaged sometimes cannot be stabilised without them.

## ПРОБЛЕМАТИКА ОТЛЕПЛИВАНИЯ ПОДЛЕПЛЕННЫХ КАРТИН

**Мг Драгана Рогојч**

Археологически институт САНУ, Белград

Изучением указанных лепок и методов подлепливания можно прийти к выводу, что «точковый метод» самый обратимый. Также на обратимость может влиять количество нанесенного лепки. В сравнении с классическим методом сохранения, suction технология нам дает возможность, которая меньше разрушительна для картины, а при том способствуют быстрой и облегченной работе, и когда вопрос стоит в подлепливании и в отлепливании.

Для большинства материалов утверждается, что они обратимы, но то не всегда так есть. Иногда надо использовать сильные растворители, которые могут нанести ущерб картине. И природные и синтетические лепки могут способствовать вреду, если метод подлепливания неадекватно выполнен.

Радикальные вмешательства все больше исключают из употребления, а минимальные вмешательства занимают основное место в сохранении, с акцентом на превентивные меры и контролируемые условия сохранения. Полностью обратимые лепки и укрепители не существуют, а сильно поврежденные картины без них никогда невозможно стабилизировать.